

Helge Reistad:

"Slik startet det...."

Noen personlige notater om de første erfaringer på
"skråplanet", og
noen historiske glimt
fra samarbeidet med
Erik Trummler og Grete Nissen,
og dannelsen av

Landslaget Lærerskoleteatret og
Landslaget Teater i Skolen.

Helge Reistad 1982.

INNHold.

Slik startet det --

Erik Trummlers innflytelse

Grete Nissen

Landslaget Lærerskole teateret

Landslaget Drama i skolen

Andre drama- og amatørteaterorganisasjoner. Slik startet det --

Da jeg begynte på Lærerskolen på Hamar som 17-åring i 1960, hadde jeg liten eller ingen erfaring med teater. Min far var god til å fortelle historier, og min mor var utmerket i å tolke "Bergljot" av Bjørnson, men ellers hadde teateraktiviteten på det lille tettstedet Løten mellom Hamar og Elverum vært minimal. Det eneste unntak måtte i tilfelle være de frivillige organisasjonenes underholdningsprogram ved ulike arrangement og lokale revytilstelninger. På dette området var jeg med fra 14-års alderen som leder av en ungdomsgruppe under idrettslaget, og som skuespiller og revy-forfatter i Bondeungdomslaget på Løten. Arbeidet med å lage og sette sammen underholdningsprogram fortsatte da jeg begynte på Hamar Katedralskole i 1957, hvor vår driftige norsklærer og religionslærer brukte norsktimene til bl.a. å danse folkedans, laget vi sammensatte program med diktopplesning, talekor, sketsjer o.l., på foreldre-/ student-/ og læremøter.

I 15/16års alderen konsentrerte jeg meg om å lære fotograferingens vanskelige kunst, og fikk etter hvert inn bilder i den lokale presse, ukeblader og enkelte fotoutstillinger. Det var fotografering som var min hovedhobby da jeg 17 år gammel begynte på Lærerskolen på Hamar i 1960. Det var helt tilfeldig at jeg ble oppmerksom på en liten håndskreven notis om at Dramatisk Klubb på Hamar Lærerskole skulle ha teaterkurs. Jeg stakk innom studentrommet hvor prøven foregikk, og traff for første gang sceneinstruktør Erik Trummler. Trummler arbeidet med utgangspunkt i dramatiske tekster, og det var spennende å prøve ut, og personifisere ulike karakterer, stemninger, følelser og ideer. Vi startet forsiktig med å lese noen replikker, men etter den kvelden var jeg blitt bitt av teaterbasillen, og jeg ble ivrig med i Dramatisk Klubb i de neste 4 årene på Lærerskolen.

Erik Trummler var i ferd med å holde et teaterkurs, arrangert av Samnemnda for amatørteaterarbeid (SAT). Kurset tok for seg de forskjellige deler av en teaterproduksjon, fra replikklesning og rolleinnstudering til scenemodell, sminke, kostymering osv. Kurset var delt i 2 deler; først 3 dager i oktober etterfulgt av 3 dager i desember 1960.

Mellom de to kursperiodene arbeidet teatergruppen med skuespillet: "Det er fra politiet". Dette teaterstykket ble brukt som undervisningsmateriell, og ble ferdig satt opp våren 1961 med Trygve Hoff i hovedrollen, og vist på Hamar Lærerskole for fullsatt sal. Det var fantastisk spennende å arbeide med en instruktør som kjente teaterfaget til bunns. Erik Trummler var både dramaturg, scenograf og komponist, og framfor alt en god replikkinstruktør. Siden Dramatisk Klubb ble stiftet i 1953, hadde Erik Trummler satt opp til sammen 17 teaterforestillinger i løpet av 10 år ved Hamar Lærerskole.

Erik Trummlers innflytelse - en kort historikk.

Erik Trummler ble (i følge Halfdan Skånland) født den 29. september 1891 i Øst-Sachsen ved den Bøhmiske grensen. Interessen for dramatikk og teater viste seg tidlig. Som barn hadde han sitt eget dukketeater., og fikk impulser fra teateret og operaen i Dresden. Fra 11-års alderen var han med i gymnasiets skoleteater, og var dirigent for gymnasiets musikkgruppe. Etter å ha tatt eksamen artium i 1912 dro han til München, og lot seg immatrikulere ved det historisk/filosofiske fakultet. 1 4 år studerte han ved det kjente teatervitenskapelige seminar der, med dramaturgi, teaterkritikk, scenekunst og teaterteknikk som spesialer, forbundet med teaterekursjoner og samvær med kjente dramatikere på Seminarets litterære kvelder. Men den som mer enn noen annen fikk betydning for Trummlers åndelige utvikling, var Rudolf Steiner med sin antroposofi og sitt antroposofiske skolesystem. Dette begynte da han i 1918 hørte et foredrag av Rudolf Steiner, og etter dette fikk han også gode kontakter med andre kjente antroposofere.

Tyskland - England - Norge - Sveits.

På Woodbrooks College i Birmingham, traff han i 1922 Ruth Kaurin, som han noen få år senere giftet seg med. De flyttet til Notodden, og her traff han bl.a. komponisten Eivind Groven som den gang var student på Lærerskolen på Notodden. I Norge fikk han kontakt med Vidargruppen, Det norske antroposofiske selskap, hvor han bl.a. traff forfatterinnen Ingeborg Møller, arkitekt Christian Morgenstjerne og hans fetter Otto Morgenstjerne. Ingeborg Møller gjorde ham kjent med professor Fredrik Påske, som senere ba han å overta flere av sine forelesninger på Universitet i Oslo. Trummler holdt 7 forelesningstimer for fullsatt Aula over emnet "Goethe".

Goetheanum i Sveits var antroposofenes senter, og her oppholdt Trummler seg i til sammen 9 år. Goetheanum hadde Syd-Europas største scene, hvor Goethes "Faust" I og II ble oppført i sin helhet. Våren 1934 reiste Erik Trummler sammen med sin kone og sin sønn tilbake til Norge for å bli.

Først virket han 5 år som lærer ved Østfold Folkehøgskole på Mysen, men under krigen måtte han leve meget tilbaketrukket, klar til på et øyeblikks varsel å flykte fra tyskerne til Sverige, dersom han ble oppdaget.

Etter krigen ble han norsk statsborger ved hjelp av universitetsrektor Didrik Arup Seip, og han slo seg ned i et lite hus i Kråkstad syd for Oslo.

Trummlers teaterkursvirksomhet.

Samnemnda for Amatørteaterarbeid (SAT) ble stiftet i 1949, og Erik Trummler ble denne organisasjonens mest benyttede instruktør. Han reiste land og strand rundt og ledet kurser lokalt og i landsmålestokk. Fra 1955 ledet han arbeidet ved Abildsø skoles barneteater, og i 1956 ga Trummler ut en katalog over gode skuespill for amatørteaterscenen, kalt: "Kunstnerisk interessert amatørteater." Han laget også et brevkurs på 5 brev for teateramatører. Til sammen må Erik Trummler ha holdt mellom 700 og 800 kurs for teateramatører i Norge, hvorav flere landskurs. Når vi vet at Erik Trummler bare ved Hamar Lærerskole satte opp ikke mindre enn 17 skuespill fra 1953 til 1963, må en anta at hans

teateroppsetninger i landsmålestokk må ha vært betydelig.

Fra 1950 til 1970 kom Erik Trummler i betydelig grad til å prege utviklingen innen norsk amatørteater. I sine siste aktive år ivret han spesielt for at barneteateret måtte ta hensyn til barnas utviklingstrinn, både når det gjaldt den pedagogiske side ved drama og teaterarbeidet, og ved den kunstneriske formidling til barn. Erik Trummler mente at Drama og teater for barn først og fremst måtte være musikalsk, og han laget selv sammen med sin venn Thomas Beck flere musikkspill og mysteriespill beregnet på arbeid med barn og til å bli spilt av barn for barn.

Erik Trummler var på slutten av 50-tallet en av ildsjelene bak stiftelsen av Oslo-laget "Dramatikk i skolen", som la hovedtyngden av sin virksomhet til folkeskolen, og til kurser for folkeskolens lærere.

Med utgangspunkt i Dramatisk Klubb på Hamar Lærerskole, ble Landslaget Lærerskoleteateret dannet i 1961, med Helge Reistad som den første formann. Landslaget Lærerskoleteateret v/formannen, var med på å danne Landslaget Teater i Skolen i 1962. Med på stiftelsesmøtet for Landslaget Teater i Skolen 1962 var Halfdan Skånland, Nils Braanaas og Helge Reistad, som i tur og orden skulle bli ledere av landslaget. Erik Trummler arbeidet også intenst for å få dramatisk kunst inn ved universitetet i Oslo, og han var konsulent for Landslaget Teater i Skolen da musikk/teaterlinjen ved Romerike Folkehøgskole ble opprettet i 1964.

Landslaget Teater i Skolen, Teaterverkstedet ved Universitetet i Oslo og musikk/teaterlinjen ved Romerike Folkehøgskole skulle vise seg å bli viktige for utviklingen av drama- og teater i Norge i 1960 årene. Erik Trummler hadde vært med på å legge grunnlaget for mye av denne utviklingen.

Grete Nissen.

Etter oppsetningen av Priestly's "Det er fra politiet", instruert av Erik Trummler dro jeg våren 1961 til et nordisk amatørteaterkurs i Danmark. Kurset ble arrangert av Dansk Amatørteatersamvirke med Arne Abenhus som kursleder. En av foreleserne på dette kurset var Grete Nissen fra Norge. Hun hadde etter krigen bl.a. studert teater hos Max Reinhardt i Tyskland, og hadde på slutten av 50-tallet tatt en teaterpedagogisk utdanning ved "The Rose Bruford Training College of Speech and Drama" syd for London. Med utgangspunkt i Rose Brufords mimetrening, utarbeidet etter hvert Grete Nissen sitt eget system som hun kalte "mime- og dramatisering". Her er det barna og studentenes egen erfaring som danner utgangspunkt for mimisk handling og dramatisk formgivning.

Grete Nissen kom med et friskt alternativ til arbeid med manus og tradisjonelle teateroppsetninger, og ble derfor innbudt til Landslaget Lærerskoleteateret 's første store landsmøtet på Elverum i 1962 sammen med Erik Trummler. Grete Nissens metodikk skulle komme til å få stor betydning for arbeidet i Landslaget Lærerskoleteateret, blant annet ved en utstrakt kursvirksomhet og ved at hennes metode ble gjort kjent gjennom et lydbåndkurs (hvor det også fulgte med en eksempelliste over øvelser) utgitt av Landslaget Lærerskoleteateret. Senere ga Grete Nissen ut sin metode på Tanum Forlag under titelen: "Mime og

dramatisering." Grete Nissens arbeid skulle være godt kjent i Norge, slik at det ikke skulle være nødvendig å si noe mer om hennes metode og arbeid her.

Men Grete Nissen og Erik Trummler ble hver på sin måte eksponent for 2 retninger innenfor drama og teaterarbeidet. Grete Nissen fikk mye å si for innføringen av Drama som arbeidsmåte bl.a. i skolen, hvor det ble lagt stor vekt på kroppstrening/mime og dramatisk improvisasjon fram til ferdig teaterproduksjon gjennom gruppearbeid. Erik Trummler ble stående som eksponenten for det mer tradisjonelle teater, med hovedvekten lagt på den dramatiske diktning og den kunstnerisk utformede teaterforestilling. Begge disse to, Erik Trummler og Grete Nissen, ga imidlertid rike impulser av både kunstnerisk og pedagogisk art og ga mange nordmenn det første møtet med drama og aktivt teaterarbeid. Med sine røtter i europeisk teatertradisjon, særlig engelsk og tysk teaterarbeid, kom Grete Nissen og Erik Trummler hver på sin måte til å spille en stor rolle for utviklingen av det ikke-profesjonelle drama/teaterarbeidet i Norge.

Landslaget Lærerskoleteateret - en kort historikk.

Det første forslag om dannelse av Landslaget Lærerskoleteateret ble sendt teatergruppene ved landets lærerskoler den 4.10.1961. Initiativtager var Dramatisk Klubb ved Hamar Lærerskole, og de som sto bak forslaget var teaterinstruktør Erik Trummler og daværende lærerskoleelev Helge Reistad. Det ble vist stor interesse for forslaget, og det første konstituerende møte ble holdt på Hamar 2. - 4. desember 1961. De som sluttet opp om dannelsen av Lærerskoleteateret var teatergruppene ved Kristiansand, Oslo, Elverum, Levanger, Nesna, Tromsø, og Hamar lærerskoler. Forslag til lover var utarbeidet på forhånd, og lovutkastet ble så revidert på dette første møtet. På det ordinære landsmøtet som ble holdt 24. og 25. februar 1962 ble lovene endelig vedtatt, og det første ordinære styre ble valgt. (Helge Reistad, formann, Eivind Straume nestformann og Sidsel Andresen sekretær/kasserer). I den første tiden arbeidet Landslaget Lærerskoleteatret under vanskelige og svært usikre forhold, men oppslutningen og interessen for Landslagets arbeid økte stadig. Noe av det viktigste som ble gjort den første tiden, var at Landslaget Lærerskoleteateret (og dermed de teatergrupper som var tilsluttet) ble innmeldt i Samnemnda for amatørteaterarbeid (SAT), og dermed fikk en mulighet for å søke statsstønad til teaterkurs. Gjennom SAT kunne en komme i kontakt med godkjente instruktører. Et SAT-kurs ville i rene penger beløpe seg til noe mellom 600 og 1000 kr. per kurs, og det er klart at disse bevilgningene hadde mye å si for de enkelte teatergruppens økonomi.

De første oppgaver som ble søkt løst var å skaffe til veie en fullstendig repertoaroversikt over skuespill som egnet seg for lærerskolenes teatergrupper, og å arbeide for å få innsikt i det pedagogisk funderte drama/teater arbeidet blant barn.

Siktemålet for Landslaget Lærerskoleteateret var tosidig; på den ene side å styrke lærerskolestudentenes mulighet til å drive med aktivt teaterarbeid ved lærerskolene, og på den annen side å finne fram til metodiske opplegg for å kunne drive med drama og teaterarbeid som en del av skolens hverdag, dvs.

drama som undervisningsmåte og fag. Landslaget Lærerskoleteateret knyttet til seg teaterpedagog Grete Nissen som utarbeidet metodiske opplegg med tanke på arbeid med barn, hun holdt flere kurs ved lærerskolene, og holdt et landskurs i regi av Landslaget Lærerskoleteateret.

Sammen med Grete Nissen utarbeidet Helge Reistad et lydbåndkurs med metodiske forslag, med innspilte lydeksempler og øvelser skrevet på stensil, og dette kurset ble tilbudt lærerskolene av Landslaget Lærerskoleteateret. Landslaget utarbeidet også repertoaroversikter og sendte ut ferdigtrykte skuespill til de teatergrupper ved lærerskolene som ønsket det, og i forbindelse med landsmøtene i Lærerskoleteateret ble det spilt egenproduserte teaterstykker og holdt seminar og kurs om drama og teaterpedagogikk (1962 Elverum, 1963 Trondheim, 1964 Kristiansand og 1965 Oslo)

Gjennom artikler i "Pedagogen" og i aviser ble arbeidet med drama og teater i skolesammenheng gjort kjent utover de innviddes krets. For å styrke drama/teaterarbeidet i folkeskolen ble Lærerskoleteateret med på stiftelsen av Landslaget Teater i Skolen i 1962. Det ble på stiftelsesmøtet gjort klart at Landslaget Teater i Skolen ville bli den samlende organisasjon for drama/teaterarbeidet i skolen, en organisasjon som lærerskoleelevene også kunne kontakte når de kom ut i skolen som lærere. Samarbeidet ble manifestert ved at Landslaget Lærerskoleteateret v/ Helge Reistad ble representert i styret i Landslaget Teater i Skolen. Han satt i styret i en rekke år, og var formann i 1975-80, men det er en annen historie.

Landslaget Teater i Skolen.

Ildsjelen bak Landslaget Teater i Skolen var Erik Trummler. Han hadde lenge tumlet med planer om å få til et landslag for teater i skolen på linje med de 3 andre estetiske landslag, kunst, musikk og forming i skolen. Vinteren 1961/62 begynte disse planene å ta fastere form, og han samrødde seg med kulturavdelingen i Kirke og Undervisningsdepartementet som straks viste seg interessert og lovet å støtte opp om tiltaket.

I lærerskolesammenheng var som før nevnt kontakten med Landslaget Lærerskoleteateret allerede etablert, og Trummler kontaktet Halfdan Skånland ved Sagene Lærerskole, formingslæreren Knut Lofthus fra Abildsø skole og Sven Jørgensen fra Statens Kvinnelige Industriskole. Det konstituerende møte i Landslaget Teater i Skolen ble holdt fredag 2. juni 1962 om kvelden på Møllergata Skole i Oslo. Halfdan Skånland ble valgt til formann, og ellers kom styret til å bestå av i alfabetisk rekkefølge:

Alvhild Bjercknes, overlærer ved Abildsø skole
Sven Jørgensen, formingslærer ved Statens Kvinnelige Industriskole,
(senere Statens Lærerskole i forming (SLFO) og nå: Avdeling for estetiske fag,
Høgskolen i Oslo).
Knut Lofthus, formingslærer ved Abildsø skole
Else Låtun, sanglærerinne
Tore Nergaard, teatermaler
Arne Thomas Olsen, leder av Statens Teaterskole

Helge Reistad., lærerskoleelev, formann i Landslaget
Lærerskoleteateret, Hamar.
Olav Skaffloth, sanger, Oslo
Erik Trummler, teaterinstruktør, Kråkstad
Pål Vedeld, undervisningsleder, Våler.

Dessuten 11 varamenn:

Magnus Bøe, rektor, Leksnes i Lofoten
Henry Ertzås, lærer, Sandefjord
Trygve Furuhatt, Norges Ungdomslag, amatørteateret, Hemnes
berget.
Arne Grønli, rektor ved den høyere skole - Mo i Rana
Jon Hilden, lærer, Oslo
Trygve Hoff, lærer, Oslo
Brita Handler, lærer , Oslo
Jens Petter Meinich. lærer , Hvitvingfoss
Reidar Skagestad, rektor , Romerike Folkehøgskole
Kåre Wendelbo Linde, lærer , Hamar.

Etter at det konstituerende møte var avsluttet, ble det samme kveld holdt et konstituerende styremøte hvor det ble utpekt et arbeidsutvalg på 5 medlemmer: Halfdan Skånland, formann, Tore Nergaard , varaformann, Knut Lofthus sekretær, Sven Jørgensen, kasserer, Erik Trummler landskontakt.

Ved årsmøte t i 1967 var bare Reistad, Skånland og Trummler med av det opprinnelige styret. Landslaget Teater i Skolen, senere omdøpt til Landslaget Drama i Skolen, fortjener en egen historisk undersøkelse og framstilling (Se Tore Gulbraars hovedfagsoppgave om Landslaget Teater i Skolen) Det kan bare kort nevnes at Landslaget i de første årene arbeidet med kurser av forskjellig slag, som "Barneteater i skolemiljø" som ble avviklet ved årsskiftet 1962/63. "Fra barneteater til ungdomsscene", et landskurs på Elverum Lærerskole sommeren 1963, et kort kurs med Elsa Olenius i desember 1963, et dukketeaterkurs ved Jane Mykle, "Hånddukker" i 1964, og et kurs med Alice Middelfart "Marionettedukker." Det ble opprettet et dukketeaterstudio med Jane Mykle som leder.

I 1964 ble det også arrangert et kurs over 4 dager på Lillehammer, spesielt beregnet på gymnaselever og lærerskoleelever. Det ble holdt kurs i mime ved Notodden Lærerskole i 1966, og et større kurs ved Bergen Lærerskole samme år.

Tidsskriftet "Teater i skolen" kom ut første gang i 1963, og de første årene var rektor Halfdan Skånland, sceneinstruktør Erik Trummler og sekretær Thomas Beck redaksjonskomité og ansvarlig utgivere. Etter hvert kom Nils Braanaas inn i redaksjonsarbeidet, og han ble valgt til formann for Landslaget teater i Skolen i 1965, etterfulgt av Kjell Baardseth i 1967, påny Halfdan Skånland i 1968, Nils Braanaas i 1969, Runo Helvin i 1973, Helge Reistad i 1975 og Tore Gullbraar i 1980.

Helge Reistad var med i styret fra 1962 til 1981, til sammen 19 år som styremedlem, varamedlem eller komitémedlem og fem år som leder (1975-1980).

Nils Braanaas arbeidet som formann, og i enkelte perioder som sekretær, og ble hovedansvarlig for utviklingen av tidsskriftet Drama i Skolen/Drama. Fra 1965 overtok i praksis Landslaget Teater i Skolen mange av de arbeidsoppgavene som Landslaget Lærerskoleteateret hadde satt seg fore å utføre. Det ble arbeidet med undervisningsplaner for drama som fag og metode i videregående skole, lærerskole og i normalplanen for folkeskolen.

Landslaget Lærerskoleteateret syknet hen på slutten av 60-tallet. Da hadde imidlertid Landslaget Teater i Skolen fått et handlekraftig sekretariat, og hadde kommet inn på statsbudsjettet med faste årlige bevilgninger. For ytterlig oversikt over Landslaget Teater i Skolens virksomhet, vises det til tidsskriftet "Teater i skolen"/"Drama" utgitt fra 1963, og spesielt til en artikkel av Halfdan Skånland i nr. 2 1967 med en orienterende artikkel om lagets tilblivelse, og Drama nr. 1 1982.

Andre drama og amatørteaterorganisasjoner.

Uten å gå i detalj må det nevnes at flere andre organisasjoner arbeidet for å fremme drama og amatørteaterarbeidet i Norge i denne perioden. Hålogaland Teaterselskap ble stiftet i 1954 og ble ved opprettelsen av Hålogaland Teater i 1971 omdøpt til Hålogaland Amatørteaterselskap (HATS).

Vestlandske Teaterlag (VT) ble dannet i 1967, og selv om begge disse organisasjonene har hatt profesjonelt teaterarbeid som siktemål fra starten av, med opprettelse av profesjonelle teatre i landsdelene, så har de i praksis arbeidet med drama og amatørteater ved hjelp av bl.a. reiseinstruktører.

Oslolaget Dramatikk i Skolen drev en utstrakt kursvirksomhet i Oslo på 60-tallet. Ved teateret i Stavanger ble Bjørn Endreson legendarisk for sitt arbeid med barneteateret. Samme år som teaterverkstedet ved Universitetet i Oslo ble dannet i 1964, ble Gymnasiastenes Teaterforbund stiftet og Musikk/Teaterlinjen ved Romerike Folkehøgskole opprettet. I tillegg kommer alle de landsomfattende organisasjoner som samordnet sin teateraktivitet gjennom Samnemnda for amatørteaterarbeid (SAT). I tillegg fantes det flere studioscener og enkeltstående institusjoner som arbeidet både med drama, barneteater og annen amatørteatervirksomhet.

Det ble arbeidet for en sammenslåing eller et samarbeide mellom disse ulike amatørteaterorganisasjonene, men dette lyktes først i 1980, da Norsk Amatørteaterråd ble stiftet. Med i Norsk amatørteaterråd var til sammen 17 landsomfattende organisasjoner. Dannelsen av Norsk amatørteaterråd i 1980 hvor Landslaget Drama i Skolen, Vestlandske Teaterlag og Hålogaland Amatørteaterselskap ble med, gjorde at Norge for første gang ble samlet til ett rike hva angår norske drama og amatørteater organisasjoner.

PS. Dette dokumentet er skannet inn på datamaskin 29. desember 1999 fra et originaldokument skrevet i 1982, og noe revidert i 2002. Enkelte skrivefeil kan ha oppstått på grunn av ufullstendig skanning. DS

Helge Reistad